

Список використаних джерел

1. Бестужев-Лада И. В. Молодость и зрелость: размышления о некоторых социальных проблемах молодежи / И. В. Бестужев-Лада. – М. : Политиздат, 1984. – 231 с.
2. Бочелюк В. Й. Дозвіллевознавство : навч. посіб / В. Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
3. Корсун І. В. Соціалізація старшокласників у сфері вільного часу / І. В. Корсун. – Луганськ, 1996. – 201 с.
4. Цимбалюк Н. М. Організація та методика культурно-дозвілєвої діяльності. Ч. 1: Теоретичні основи культурно-дозвілєвої діяльності / Н.М. Цимбалюк. – Київ, 2009. – 145 с.

Лариса Шаповал

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії України Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)*

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ ЗЕРОВА – ПОЕТА - НЕОКЛАСИКА ІЗ ЗІНЬКІВЩИНИ НА СОЛОВКАХ (КАРЕЛІЯ, РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ)

Микола Костянтинович Зеров належить до плеяди діячів культури, вчених, які в 1920- ті рр. розвивали українське мистецтво, літературу, науку, орієнтуючись на досягнення світової культури. М. Зеров вирізнявся серед сучасників енциклопедичними знаннями, гострим аналітичним розумом, умінням узагальнити мистецькі явища, поставити їх у світовий контекст. Талановитий поет, залишив по собі невеликий віршований спадок, був перекладачем античної поезії, літературознавцем, критиком і полемістом. Його творчий та науковий шлях закономірно впливав з обставин життєвого шляху, який висвітлюють дослідники: Білокінь С. [1], Гречанюк С. [2], Одарченко П. [3], Рубчак Б. [4], Филипович О. [5], Таран Л. [6].

Народився Микола Зеров у Зінькові 26 квітня 1890 р. у багатодітній родині (11 дітей, з них 7 вижило) на Полтавщині, яка дала Україні багато талановитих людей. Містечко Зіньків розташовувалося вздовж річки Ташань, на межиріччі Дніпра, Ворскли, Псла де були рівнинні землі з родючими полями, глибокі балки з залісненими крутосхилами, завітчані луки, великі площі широколистяних лісів. Діти Зерових у супроводі батька, Костянтина Іраклійовича – учителя, інспектора народних шкіл любили спілкуватися з природою Зіньківського краю, яку у своїх працях оспівували в поезії і прозі. В Зінькові знайшов майбутній поет ті враження, що увійшли до віршів: «Близнята», «Квітень», «Степові дороги», «Водник», «Спогад». Вони нагадують читачеві про пору широкого сприйняття природи і раннє дитинство Миколи Зерова, що минуло на Зіньківщині. Микола Костянтинович працював учителем історії у Златопільській гімназії, де показав себе справжнім педагогом, провадив активну культурно-освітню і громадську роботу для згуртування письменників, видання їх творів.

Микола Зеров належав до неокласиків, був їх лідером. Вони стояли на позиції відродження української літератури, включення її до світового літературного процесу. У літературній дискусії, яка розгорнулася в Україні у 1925-28 рр., М. Зеров поруч з М. Хвильовим опинився в центрі звинувачень в тому, що в українській літературі вони пропагують не класові, а загальнолюдські гуманістичні ідеали та цінності. У 1930-34 рр. становище поета стає хитким і непевним, він живе під загрозою арешту, в атмосфері погроз і цькування. З кожного приводу від Миколи Зерова вимагають самокритичних заяв і політичних декларацій. Його звинуватили в націоналізмі після університетських зборів, знімають з посади професора Київського університету (Інституту народної освіти), завідувача кафедри української літератури, позбавляють права читати лекції, звільняють з наукової роботи. Переїхавши до Москви з надією знайти роботу він її знаходить, але весною 1935 р. – арешт, звинувачення, жорстокий вирок.

Миколу Зерова заслали у табір особливого режиму на Соловки. У лютому 1936 р. його засудили строком на 10 років. У нелюдських табірних умовах Микола Зеров продовжував творити, прагнучи закінчити переклад Вергілієвої «Енеїди», в пересильній тюрмі складав творчі плани, маючи намір перекладати Шекспіра, Гьоте, Лонгфелло. Поетичний спадок Миколи Зерова невеликий. За його життя вийшло дві збірки поезій: це «Антологія античної поезії» (1920 р., 1924 р.). Творчий доробок Миколи Зерова попав під партійну офіційну критику, тому міг бути виданий після його загибелі. В еміграції його сонети (85 оригінальних і 28 перекладних) видані в томі Сонетаріум (Герхтесгаден, 1948 р.), в збірках: Каталептон» (Філядельфія, США, 1951 р.), «Королларіум» (переклади, рецензії, листи, Мюнхен, 1958 р.).

1937 р. – рік Великого терору, символ політичного цинізму й тоталітаризму. До дати Жовтневої соціалістичної революції, сталіністи розстріляли тисячі в'язнів тюрем і таборів, діячів української культури та науки, ув'язнених на Соловках (Карелія): Л. Курбаса, М. Куліша, М. Вороного, В. Підмогильного, В. Чехівського, В. Поліщука, М. Зерова....

Миколу Зерова розстріляв 3 листопада 1937 р. в урочищі Сандарморх у Карелії капітан НКВД М. Матвєєв. Тут було розстріляно 3, 5 тисяч жителів Карелії (Російська Федерація), майже 3 тисячі в'язнів Біломорбалтлагу, 1111 в'язнів Соловецького табору особливого призначення (СЛОН). 27 жовтня 1997 р., в день 60-річчя від початку масових розстрілів соловецьких в'язнів, в урочищі Сандармох біля м. Медвежьєгорська (Карелія) уперше відбулися поминальні заходи, в яких взяли участь представники Державної Думи Росії, уряду Карелії, німецький і польський консули, представники посольства України в Російській Федерації. Поїздки української делегації організував голова Конгресу української інтелігенції Іван Драч. Від того часу поминальні дні невинно убієнних в Сандармосі стали традиційними і проводяться у серпні (5 серпня – Міжнародний день пам'яті жертв Великого терору).

У 75 роковини загибелі в'язнів Соловецьких таборів вшанувати пам'ять своїх співвітчизників 4-8 серпня 2012 р. приїхала до Карелії українська делегація у складі представників Київського товариства політичних в'язнів і жертв репресій, Товариства «Меморіал» (керівник Григорій Куценко, дисидент 1980-х рр.), Полтавського відділення Товариства зв'язків з українцями за межами України. Разом з Карельським республіканським товариством української культури «Калина» та чисельною

делегациєю світової громадськості ми взяли участь у поминальній панахиді біля пам'ятника каменю «Люди, не убивайте друг друга» на меморіальному цвинтарі урочища Сандармох, у мітингу-прощі біля Козацького Хреста «Убієнним синам України», що нагадує про захоронення більш ніж 7 тисяч людей. На території меморіального комплексу у Сандарморсі («чорне серце» ГУЛАГу) знайдено і документально підтверджено 236 поховань, братських могил, розташованих на площі 10 га у старому піщаному кар'єрі Біломорсько-Балтійського каналу. Пройти останнім шляхом українського поета Миколи Зерова, нашого земляка нам допомогла багаторічний голова правління Карельського республіканського товариства української культури «Калина» Лариса Скрипнікова, завдяки праці якої був створений у Карелії Меморіал для всіх страчених політичних в'язнів в урочищі Сандарморх (1997 р.), споруджений пам'ятник «Убієнним синам України (2004 р.).

Під час Круглого столу учасників Днів пам'яті розстріляних співвітчизників на Соловках від української делегації виступив її керівник Григорій Куценко, який передав книгу власних спогадів про табірне життя політв'язнів 1980-х рр. у фонди Соловецького історико-природничого музею. Я виступила від полтавців як землячка поета-неокласика Миколи Зерова з повідомленням «Микола Зеров – славне ім'я Зіньківщини» та передала Соловецькому історико-природничому музею-заповіднику фото будинку, де народився і жив поет, школи де він навчався, вулиць Зінькова де бігав маленький Микола, краєзнавчі матеріали зібрані пошуковим загоном «Зеровчата» (керівник – учитель вищої категорії Зіньківської СШ № 1 Леся Літвішко), документальний фільм «Соловецькі в'язні з України. Микола Зеров» (автори О.Ніколенко, Н.Іванченко, Д. Старіков), знятий Полтавською державною обласною телерадіокомпанією «Лтава», вузлик землі від рідної хати родини Зерових та український рушник, вишитий зіньківською бабусею, чим зворушливо схвилювала учасників Круглого столу. 7 серпня 2012 р. на Соловках (Карелія) відбувся траурний мітинг, панахида, покладання квітів біля Соловецького каменю, приурочені 75-річчю масових розстрілів політичних в'язнів у 1937-1938 рр. Соловецький камінь – пам'ятний знак, що увічне пам'ять розстріляних в'язнів Соловецького табору особливого призначення (СЛОН). Із 1923 по 1939 рр. тут відбували ув'язнення біля 80 тисяч політичних в'язнів, половина з яких залишилася назавжди у соловецькій землі. Знаковою подією Днів пам'яті був мітинг біля каменю соловецьким в'язням і встановлення пам'ятної дошки на малому камені «Вічна пам'ять співвітчизникам – жертвам репресій тоталітарного режиму» від української делегації. Пам'ятну дошку освятив священник УПЦ Київського патріархату Дмитрій Каран. Я поклала до Соловецького каменю вузлик землі з малої батьківщини Миколи Костянтиновича Зерова. Завершилися Дні пам'яті убієнних співвітчизників на Соловках панахидою на Секірній горі. На висоті 74 м. міститься Святовознесенський скит, де був чоловічий штрафний ізолятор, умови утримання в якому були особливо жорстокі, а на схилах і біля підніжжя гори проводилися масові розстріли ув'язнених, тому Секірна гора стала символом страждань в'язнів ГУЛАГу. Вічна пам'ять співвітчизникам, які залишилися назавжди на Соловках!

Як не намагалися ідеологи тоталітарної держави з пам'яті українців знищити ім'я видатних літераторів, діячів культури – їм не вдалося. Творчість братів Зерових, М.

Драйхмари, Ю. Клена, П. Филиповича прийшла до читачів нових поколінь, виховуючи літературні смаки, формуючи гуманістичні цінності, даючи відчуття закоріненості у культурні пласти України. Читаймо Миколу Зерова і пам'ятаймо його слова про те, що «Все має час і пору уставну, як тільки маєш найменші умови для праці на ниві рідної культури – «тоді працею без крику і зупинок, хай осторонь від бур і хвилювань скиртами твій підноситься ужинок» [7]. Життєвий шлях Миколи Зерова не був його особистим шляхом. Це була типова життєва дорога, що нею пройшла більшість українських письменників за радянської доби.

Список використаних джерел

1. Білокінь С. Микола Зеров / С. Білокінь // Письменники Радянської України: 1920-30-ті роки. – Київ, 1989. – С. 38–41.
2. Гречанюк С. У гроні п'ятірнім – перший / С. Гречанюк // Українська мова і література в школі. – 1988. – № 8. – С. 11-14.
3. Одарченко П. Під знаком Зерова / П. Одарченко // Сучасність. – 1961. – № 2 – С. 79–87.
4. Рубчак Б. Шукаючи справжнього культуро обміну, справжнього Зерова і справжньої літератури / Б. Рубчак // Сучасність. – 1965. – № 9(57). – С. 42–60.
5. Филипович О. Спогади про Миколу Зерова. З нагоди 80-річчя з дня народження / О. Филипович // Сучасність. – 1971. – Ч. 3 (123), №11. – С. 50–63.
6. Таран Л. Сонет неокласиків Миколи Зерова і Максима Рильського / Л. Таран // Дивослово. – 1994. – № 1. – С. 9–11.
7. Шаповал Л. І. Все має час і пору уставну / Л. І. Шаповал // Микола Зеров САТАЛЕРТОН / уклад. В. М. Кошова ; худож. В. Дерябін. – Полтава : ТОВ «Сімон», 2013. – С. 86–93.